

Zaman Gazetesi

8 Temmuz 2014

Herkül Millas

Her ikisi de düşmanlık eder ama hain olmak çok daha kötü. Hain yalnız düşman değildir, bir anlaşmayı bozan, bir sözü tutmayan, ahlaksızlık da eden biridir.

Düşman ile de kötü biri olmayabilir, hatta hasmımızın iyi yanları da olabilir: cesaret, dürüstlük, disiplin, vb. Bundan dolayı savaştan sonra ona saygılı davranırız: bayrağını yerlerde süründürmeyiz, aşağılamayız. Düşmanla “şövalyece” ilişkiler kurulur; özellikle “düşman” subaylar aralarında öyle davranır. Savaş sonrasında barış sağlanınca, eski düşmanla iyi ilişkiler

de kurulabilir, hatta dostluklar.

Ama hain öyle mi ya! Haini affetmeyiz çünkü o arkadan kahpece vurandır. Onun kötü yanı düşmanlığı değildir, düşmanlığı uygulama biçimindedir. Dost görünüp kötülük yapmıştır. Onda şövalyenin mertliği yoktur. Bütün bunlardan dolayı onu ezeriz, acımayız, ona saygılı davranmayız. Ona karşı mücadelede, normal savaş kurallarını da uygulamayız. Düşman esire nasıl davranacağımız kurallara bağlanmıştır; oysa hainler genellikle idam edilir. Haine kimse sahip çıkmaz. İdamına itiraz edecek birileri yoktur. Asker kaçaklarına da hain muamelesi yapılır.

Olaya tersinden de bakılabilir. Ezmek ve yok etmek istediklerimizi de önce hain ilan ederiz. Sonrasında işimiz daha kolaydır. Kurallar bizi sınırlamaz, yasalar engel olmaz. Kimse hainin yanında yer almak istemeyeceği için hasmımız artık daha zayıftır, onunla başa çıkmak daha kolaydır, yalnızdır çünkü. Bütün mesele hainliğini tescil etmektir. Onun yolu da tekrardır. Birinin “ihanesi” çok tekrarlanırsa artık şaşırtıcı sayılmaz, hatta bu özelliği artık doğal sayılması da beklenir. Hain suçlamasına itiraz edeceklere yapılacak da bellidir: onları da hainlikle tehdit etmek. “Demek sen de onlardansın” söylemi çok etkilidir, yani sindiricidir.

Bizde “hain” edebiyatı çok kullanıldı. Söylenenler malum: Muhalif olmak ihanet sayılmıştır. Padişahı beğenmiyorsan maceracı hainsin, “devrimleri” beğenmiyorsan gerici hainsin, solcuysan Moskova uşağı hainsin, iktidara karşıysan yabancı odakların adamı hainsin, etnik kimlik peşindeysen bölücü hainsin, vb. Kısacası “karşıysan”, ülkeye, millete, devlete hainlik ediyorsun demektir. Bu söylemde unutulmuş yasalardır. Hangi yasanın hangi maddesinin ihlal edildiği pek ifade edilmez. İşte “ihanesi” söyleminin işlevli ve etkili yanı da bu noktadadır: yasaları bypass etmesi. İhanet, yasal bir sorunun ötesinde ahlaki bir boyut edinir. Ve artık haine toplum karşı çıkar, adalet değil. O hain yargılanıp ceza almaz; yuh çekilip linç edilir.

Hangi rejimlerde hainleri bolca buluruz? Aklıma Stalin dönemi geliyor. Çevresindekilerin hemen hemen hepsi kapitalistlerle işbirliği yapan hain diye idam edilmişti. Sonra Çin komünistlerinin çatışması geliyor aklıma: dış güçlerle işbirliği yapan hainler temizlenmişti. Hitler Yahudi ve komünist hainleri bertaraf etmişti. Ama demokrasinin az buçuk yerleştiği rejimlerde bu “ihanesi” pratiği daha sınırlıdır. Genellikle yalnız savaş sırasında düşmanla işbirliği yapanlar için kullanılan bir kelimedir “hainlik” (traitor, İngilizcesi). Demokratik ülkelerde bir muhalife hain demek kimsenin aklına gelmez. Bizde Soros’un bir kurumundan burs almak, bir yabancı ülkenin yorumuna katılmak, yurtdışında yurtdışında söylenenleri tekrarlamak hainlik sayılabilir. Bizde hainin bini bir para!

Yabancıdan hain olmaz; yabancıdan düşman olur. Hain her zaman “bizden” biridir. Somut yasaları göz önüne almadan yakıştıran “hainlik” kavramını kullanmak bu yüzden çelişkiler içerebilir. “Biz” kavramı hepimizi içeriyorsa “bize” karşı olan farklılıklar her zaman ihanet mi sayılacak? “Bizim” bir tek temsilcimiz mi, bir tek sözcümüz mü var? Kimdir o? “Hain” suçlamasını kullanma hakkı kimde var? Herkes herkese hain diyebilir mi? Mahkeme kararı olmadan bu söz kullanıldığında iftira ve suç sayılacak mı? Masumiyet karinesi “hainler” için geçerli mi? Aslında “biz” diye, herkesi içine olan bir gerçeklik var mı? Sanırım en kritik soru bu sonuncusu. Birilerinin kafasında bir “biz” var; bu “birliğe” uyum sağlanmayanlar, “bizim” dışımızda düşman belleniyo; ama aynı zamanda “bunlar” bize çok yakın da olduklarında, “hain” kategorisi kendiliğinden oluşuyor. “Hain” ve “bunlar” kelimelerinin bir arada kullanılması bundadır.

Haini muhaliften nasıl ayıracağız? Eğer milleti ben temsil ediyorsam (çünkü millet beni seçmiş bir kere!), ülkenin, vatanın, milletin yüksek çıkarını ben gözetiyorsam, bana karşı çıkan millete karşı hainlik ediyor diyebilir miyiz? İşte zurnanın zırt dediği nokta bu! Bu sorunun cevabı demokrasi kavramına vereceğimiz tanıma bağlı. “Milleti temsil eden” tek adam, kişi, parti veya “politbüro” varsa muhalifle haini birbirinden ayırmak kolay olmuyor. Bu durumda yalnız bizden yana olanlar ve “bunlar”, yani “ötekiler” kalır.

Siyaset biliminde farklılığı kabul etmeyen “birlik” kavramına anti-demokratik tutum derler. Bu tutumun aşırı ucunda faşizm vardır. Faşist rejimlerde halk ikiye ayrılmıştır: “bizden” olanlar, yani milleti temsil eden erkin yanında olanlar, yani millet sayılanlar ve “ötekiler”. İşte bu “ötekiler” şaibelidir, hain değilse bile “farkında olmadan hainlerin yanında” olurlar, yani potansiyel haindirler. Bu rejimlerde korkunun yaygın olması da bu yüzdendir. İnsanlar “hain” veya “dolaylı hain” suçlamasıyla karşı karşıya kalırım kaygısını yaşarlar. Hainlikle suçlanma endişesi işlevlidir: iktidara karşı eleştirileri asgariye indirir. Oto sansür yaygınlaşır. Bütün bu deneyimleri yaşamış olan “Batılı ülkelerde” bu yüzden “hain” suçlamasını kullanmazlar. Bu laf edildiğinde demokrasinin yara alacağını öğrenmişlerdir.

Ben şahsen, ülke içinde “hain” suçlamaları yaygınlaşacağına, bu kavram hiç kullanılmayın ve varsın birkaç tane hain de bulunursun derim! Hepimiz evhamlı ve sindirilmiş olacağımıza bir iki haini besleyelim daha iyi bence. Zararımız daha az olur sanıyorum. Çünkü iftiraya uğram korkusu serbest düşüncenin, ifade özgürlüğünün sonudur. Uzun sürede bu tür bir korku çok zararlıdır. Muhtemel hainlerden de çok daha zararlı.